

Hammaslääkäri voi olla kivunhoidossa avainasemassa

Hammaslääkärit ovat saaneet hyvän koulutuksen purentaelimen akuuttien kiputilojen kuten hammassäryn hoitoon. Kun kipu pulpiittisessa hampaassa saadaan hoidettua ja potilas tyytyväiseksi, välitön palaute ja onnistumisen tunne lienevät palkitsevimpiä hetkiä hammaslääkärin työssä. Tilanne on toinen, kun hammas ei paranekaan normaalisti, dysfunktion konservatiivinen hoito ei tehoa tai kirurgisen hampaanpoiston jälkitilana syntyy vaikea neuropaattinen kiputila. Kasvokipupotilaan diagnostiikka ja hoito on monesti pirstoutunut usealle lääketieteen erikoisalalle. Yhteistyö hoitavien lääkärin kesken saattaa olla puutteellista tai olematonta, mikä johtaa hoidon tehottomuuteen ja päällekkäisiin tutkimuksiin.

KIVUN MÄÄRITELMÄN MUKAAN kipu on epämiellyttävä sensorinen tai tunneperäinen kokemus, joka liittyy kudosaivuriin tai sitä muistuttavaan tilaan. Kipuaistimus johtuu kipuhermopäätteiden aktivoitumisesta ja viestin välittymisestä keskushermostoon. Hermoimpulssin kulku aivoihin on monivaiheinen tapahtuma, jota muokataan monella tavoin eri tasoilla keskushermostossa. Kipuun liittyy myös kärsimys. Kivun aistimiseen vaikuttavat muun muassa aikaisemmat kokemukset kivusta sekä pelot ja ahdistukset. Kivun neurofysiologian tunteminen, lähtien nosiseptiivisistä kipuärsykkeistä aina kivun kroonistumisen mekanismeihin, auttaa hammaslääkärinä hahmottamaan kipupotilaan ongelmavyöhykän kokonaisuutta.

Kipua on monenmuotoista ja sen syyt sekä mekanismit ovat erilaisia ja siten myös hoito, jonka perustana tulisi olla oikea diagnoosi. Akuutti kipu on selkeästi yhdistettävissä kivun aiheuttajaan. Se on tyypillisesti voimakasta, alkaa äkillisesti ja häviää syyn poistuttua. Hoitamaton akuutti kiputila voi johtaa krooniseen kipuun, joka on vaikeasti hoidettavissa. Kroonistuminen on yksilöllistä ja ilmeisesti geneettisesti ohjattua. Siksi on mahdotonta ennustaa, kenelle kehittyy krooninen kiputila. Pitkäaikainen kipu kehittyy usein hitaasti, liittyen toisinaan osaksi ihmisen jokapäiväistä elämää. Tällöin kipu alkaa tavaltaan elää omaa elämäänsä, vaikka kivun syy olisikin poistunut. Krooninen kipu voi muuttaa käyttäytymistä, heikentää elämän hallintaa ja heijastua ihmissuhteisiin. Kivun tuoma kärsimys ei jalosta ihmistä, vaan heikentää merkittävästi elämänlaatua. Sen

vuoksi kivun hoidon tulisi olla mahdollisimman tehokasta ja tapahtua riittävän ajoissa. Hoidon tehostamiseksi ja ennen kaikkea inhimillisen kärsimyksen vähentämiseksi tarvitaan kivun etiologiaan ja hoitoon liittyvää laadukasta tutkimusta.

Kivunhoidon merkitys tulee edelleenkin korostumaan väestön ikääntyessä ja heidän kiputilojensa yleistyessä sekä lasten kivunhoidon kehittyessä.

Kasvojen alueella on omat erityispiirteensä, koska se on näkyvä julkisivu ja muodostaa keskeisen osan persoonallisuutta kaikkine tunteilmaisuuksineen. Monilla alueen toimintoilla on erityinen emotionaalinen merkitys. Alue on tiheästi hermotettu, ja erilaiset neurologiset, vaskulaariset ja nivel- sekä lihasperäiset kiputilat aiheuttavat päänvaivaa erotusdiagnoosissa, samoin kuin useista eri rakenteista peräisin olevien ärsykkeiden

summautuminen keskushermostossa. Kasvokipua esiintyy yleisesti väestössä. Pitkäaikainen kasvokipu on verrattavissa muihin elimistön kroonisiin kiputiloihin, ja sen osuudeksi kaikista kroonisista kiputiloista on arvioitu noin neljännes. Ajoittaisista kasvokivuista kärsii lähes puolet väestöstä joskus elämänsä aikana.

KASVOKIVUT ovat hammaslääkärin työssä merkittävä haaste, joka edellyttää lisäkoulutusta. Apollonia-symposiumin ja luentopäivän suuri suosio osoittikin hyvin sen, kuinka tärkeänä kollegakunta pitää kivun hallintaa ja sen hoidon taitoja potilas-työssä. Kivunhoidon merkitys tulee edelleenkin korostumaan väestön ikääntyessä ja heidän kiputilojensa yleistyessä sekä lasten kivunhoidon kehittyessä.

Jari Kellokoski
Pentti Kemppainen
Matti Närhi
Kirsi Sipilä